

Nyelvi udvariasság EU-s hivatalos levelekben

A nyelvi udvariasság kezdettől fogva a nyelvtudomány kedvelt kutatási területe. A nyelvészet fejlődésével többek között történeti, szociolingvisztikai, pragmatikai stb. megközelítésben tanulmányozták a tiszteletadás és az udvariasság nyelvi elemeit a nemzetközi és a magyar szakirodalomban. A téma vizsgálata még a 20. század második felében is elsősorban a beszélt nyelvre irányult – az írott nyelvet mellőzve. A kutatásra nagy hatást gyakorolt Brown és Levinson pragmatikai udvariassági elmélete, amely az udvariasság univerzális jellegét hangsúlyozza. Az elmélettel szembeni kritika alapját képezte, hogy az univerzális elvek háttérbe szorítják a nyelv- és kultúraspecifikus jellemzőket. Ennek hatására az udvariasság vizsgálatában nagyobb szerephez jutnak az egyes nyelvek és kultúrák jegyei, illetve több kontrasztív és interkulturális kutatást végeznek.

A kutatás során EU-s hivatalos levelek udvariassági, kapcsolattartási és egyéb nyelvi elemeit, továbbá a hivatalos levél formuláit (pl. megszólítás, záróformula) vizsgálok két nyelv szövegei alapján. Az elemzés feltárja az egyes elemek hasonlóságait, nyelvtől független (univerzális) jegyeit, azonban a kontrasztív szempontok – a fenti tendenciát követve – a nyelvfüggő elemekre, a különbségekre helyezik a hangsúlyt.

A kutatási probléma a következő főbb kérdésekkel írható le: (i) mi jellemzi az udvariasság és a kapcsolattartás írott nyelvi eszközeit az eltérő nyelvű EU-s hivatalos levelekben; (ii) miben hasonlítanak, illetve különböznek ezek az eszközök; (iii) hogyan hatnak ezek az elemek a szöveg felépítésére.

Az EU-ba, szűkebben az Európai Parlamentbe érkezett – 23 német és 32 angol nyelvű – levél alkotja a vizsgálat korpuszát. A levelek fő- és alegységek szerinti felosztása során kapott empirikus adatokon végeztem el az elemzést többféle módszer segítségével. A leíró stratégia keretében mutatom be a kapcsolattartás és az udvariasság nyelvi jellegzetességeit. Az összefüggésfeltáró stratégia ad választ arra, hogy hogyan alakítják az udvariassági elemek a szöveg szerkezetét. A nyelvstatisztika a vizsgált elemek előfordulási gyakoriságáról szolgál adatokkal. A korpusznyelvészetben használt konkordanciaprogramok megadják az egyes elemek összes előfordulását és egymással való kapcsolatát a korpuszban. A kontrasztív megközelítés rávilágít a nyelvek eszközei közti különbségekre.

Az eredmények szerint (i) a német és angol nyelvű EU-s hivatalos levelek formulái nem kötöttek, használatuk nem egységes, hanem számos változatuk van, például a záróformula esetében tíz-tíz. (ii) Részben igaz az a hipotézis, hogy a német többféleképpen tudja kifejezni az udvariasságot, mint az angol.

Az EU-s levelek jellemzőinek leírásával vizsgálatom egyfelől hozzájárul a nyelvi udvariasság kutatásának eredményeihez, másfelől a hivatalos levél udvariassági és kapcsolatra utaló elemeinek átfogó feltérképezéséhez. A kutatás eredményei hasznosíthatók a Magyarország és az EU közti hivatalos írásbeli kommunikáció hatékonyabbá tételében.